

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Одбор за проучавање мањина и људских права

ИНСТИТУТ ДРУШТВЕНИХ НАУКА

АКАДЕМСКА МРЕЖА ЗА САРАДЊУ У ЈУГОИСТОЧНОЈ ЕВРОПИ

Културна аутономија и мањинска самоуправа

Окруїли сїю

ИНСТИТУТ
ДРУШТВЕНИХ НАУКА
БЕОГРАД
INSTITUTE
OF SOCIAL SCIENCES
BELGRADE

Akademska
mreža
za saradnju
u jugoistočnoj
Evropi

КУЛТУРНА АУТОНОМИЈА И МАЊИНСКА САМОУПРАВА

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
Одбор за проучавање мањина и људских права
ИНСТИТУТ ДРУШТВЕНИХ НАУКА
Академска мрежа за сарадњу у југоисточној Европи

Округли сто

КУЛТУРНА АУТОНОМИЈА И МАЊИНСКА САМОУПРАВА

Среда, 30. октобар 2019. године
САНУ, Кнеза Михаила 35

Четвртак, 31. октобар 2019. године
Институт друштвених наука,
Краљице Наталије 45

ПРОГРАМ

Среда, 30. октобар 2019.

Сала 3,1 спрат САНУ

09.30

ОТВАРАЊЕ

Академик ТИБОР ВАРАДИ

др ГОРАН БАШИЋ

КУЛТУРНА АУТОНОМИЈА У ЕТНИЧКИ РАЗНОЛИКИМ ДРУШТВИМА

Председава: *академик Тибор Варади*

10.00–10.20

Алпар ЛОШОНЦ

*Културна аутономија, мултикултурализам – интеркултурализам
С посебним освртом на Србију*

10.20–10.40

Митја ЖАГАР

*Процес оствореног укључујуће јавног дијалога као средство за
успешно уређивање и управљање различитости кроз културну и
општу нестеријоријалну аутономију*

10.40–11.00

Тибор ПАП

Теоријски и контекстуални проблеми мањинске политике

11.00–11.20

Јелена ЛОНЧАР, Никола БЕЉИНАЦ

*Културна аутономија националних мањина: теоријске
перспективе и практични изазови*

11.20–11.40

Пауза за кафу

УПОРЕДНА ИСКУСТВА РАДА МАЊИНСКИХ САМОУПРАВА

Председава: *др Горан Башић*

11.40–12.00

Рубин ЗЕМОН

Македонија између етничке демократије и „друштва за све“

12.00–12.20

Данијела ВУКОВИЋ-ЋАЛАСАН

Мањинска самоуправа у Црној Гори – могућности и изазови

12.20–12.40

Миран КОМАЦ

Мањинска самоуправа и културна аутономија – пример Словеније

12.40–13.00

Синиша ТАТАЛОВИЋ

*Искуства и перспективе политичког представљања националних
мањина у Републици Хрватској*

- 13.00–13.20 **Антонија ПЕТРИЧУШИЋ**
Рејулирање избора вијећа и представника националних мањина у Републици Хрватској
- 13.20–13.40 **Пера ЛАСТИЋ**
Искусства и дилеме културне аутономије Срба у Мађарској (2003–2019)
- 13.40–14.15 **Дискусија**
- 14.20–15.30 **Коктел, Клуб САНУ**

НАЦИОНАЛНИ САВЕТИ НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У СРБИЈИ

Председава: *др Јелена Лончар*

- 16.00–16.20 **Зоран ЛУТОВАЦ, Ксенија МАРКОВИЋ**
Улога националних савета националних мањина на функционисање културне аутономије у Републици Србији
- 16.20–16.40 **Каролина ЛЕНДАК-КАБОК**
Улога националних савета на образовање и друштвену интеграцију
- 16.40–17.00 **Александра ЈЕРКОВ**
Везе мањинских самоуправа и политичког организовања националних мањина
- 17.00–17.20 **Петар АНТИЋ**
Какав је стваран улога мањинске самоуправе (одлучивање) на функционисање културне аутономије?
- 17.20–17.40 **Дубравка ВАЛИЋ-НЕДЕЉКОВИЋ**
(Не)заинтересованост медија за изборе за чланове националних савета мањина у Србији
- 17.40 –18.15 **Дискусија**
- 20.00 **Вечера**

Четвртак, 31. октобар 2019.

Институт друштвених наука, сала на I спрату

ПРИКУПЉАЊЕ ЕТНИЧКИ ОСЕТЉИВИХ ПОДАТКА

Емпиријска проверљивост ефективности мањинске самоуправе

Председава: *др Мирјана Рашевић*

10.00–10.20	Александра ЛОЗАНОСКА
<i>Колико су ефикасне политике које се односе на етничке мањине, када постоји недостатак одговарајућих података за ове групе грађана?</i>
10.20–10.40	Љубица ЂОРЂЕВИЋ
<i>Обрада података о националној припадности и праћење остваривања мањинских права у Србији</i>
10.40–11.00	Сања КЛЕМПИЋ-БОГАДИ
<i>Праксе прикупљања и коришћења "етнички осетљивих" података у Хрватској</i>
11.00–11.20	Бојан ТОДОСИЈЕВИЋ
<i>Прикупљање анкетних података међу мањинским и шеже дослујним групама</i>
11.20–12.30	Дискусија
12.30	ЗАКЉУЧЦИ ОКРУГЛОГ СТОЛА
12.45	Коктел

ОБАВЕШТЕЊЕ ЗА УЧЕСНИКЕ

Округли сто **КУЛТУРНА АУТОНОМИЈА И МАЊИНСКА САМОУПРАВА** одржаће се 30. и 31. октобра 2019. године.

Првога дана округли сто биће организован у сали 3 на I спрату Српске академије наука и уметности. Другога дана рад ће се одвијати у Институту друштвених наука у сали на I спрату.

Програмом је предвиђено да излагања трају 20 минута. Моле се учесници скупа да излагања у дискусији ограниче на 5 а реплику на 2 минута.

КЊИГА АПСТРАКАТА

КУЛТУРНА АУТОНОМИЈА, МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ — ИНТЕРКУЛТУРАЛИЗАМ С ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА СРБИЈУ

Алпар Лошонц

Српска академија наука и уметности, Београд
alpar@uns.ac.rs

Тематизација културне аутономије захтева а) историјски, б) концептуални, в) институционални приступ и дакако синтезу дотичних приступа која омеђује њихова значења. У сваком случају, настанак културне аутономије (у Србији) показује једну релативно дугу генезу од почетка новог миленијума где су се мењали елементи концепције и то од почетне несигурности до касније стабилизације институционалне структуре. Синтагма културне аутономије је релативно каснијег датума, тек касније се она појавила као средство и циљ мањинске политике. Да ли се инструментаријум мањинске политике може, макар релативно, изоловати од комплексних светских, европских, регионалних тенденција? Испрва, расправљам о томе како су елементи или оквири културне аутономије интегрисани у шире обрасце институционалне инфраструктуре, као и о томе како је она реципирана од стране меродавних субјеката. Надаље, морамо дискутовати о томе шта су уопште циљеви културне аутономије, да ли опстанак мањина, да ли њихово укључивање у колотечину ширег друштва, или нешто треће? Ако културни момент остаје као детерминантан у односу на мањинску егзистенцију, како он уобличава мањинске субјекте који сажимају у себи не само културне, него и друге, тако политичке, економске и демографске моменте? Како различите форме динамике културе која је уочљива не само у домаћим оквирима него и на светском плану утичу на концептуализацију културне аутономије? Шта значи културна аутономија у контексту глобализације одређених културних образаца? У контексту ових питања третирам и динамику мултикултурализма и интеркултурализма која је условљавала концептуалне прилазе у односу на уоквирење мањинске самоуправе. Покушавам сагледати како су концепти мултикултурализма утицали на уобличавање институционалне стабилизације културне аутономије у Србији, и које су последице тога. Може се приметити таласање расположења према мултикултурализму које је понекад подразумевало становиту сумњу, понекад је мултикултурализам предочен као кључ за сваку браву. Раздвојићу (школски) културу на високу и масовну/ниску културу и покушати дати провизорну дијагнозу постигнуте ситуације у Србији за коју мислим да показује репрезентативне аспекте у односу на цео регион.

**OPEN INCLUSIVE PUBLIC DIALOGUE AS A TOOL FOR INCLUSION,
INTEGRATION AND PARTICIPATION OF INDIVIDUALS AND DISTINCT
COMMUNITIES AS WELL AS TERRITORIAL AND NON-TERRITORIAL
MINORITY AUTONOMIES**

Mitja Žagar

Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana
mitja.zagar@guest.arnes.si

We have developed the concept of open inclusive public dialogue has been in the past decade within dialogue processes and projects in Austria and Slovenia as a tool and context for voluntary, equal and full inclusion, integration and participation of all individuals and distinct communities in contemporary diverse societies. The paper explores how this dialogue concept organized as an ongoing process can contribute to the exercise and strengthening of diverse territorial and non-territorial minority autonomies. Namely, our research has showed that in Austria and Slovenia this process contributed to a better understanding among ethnic and other communities, inclusion, integration and protection of ethnic/national minorities and persons belonging to them. By discussing traumatic past, present and common future of individual communities, societies, states, the broader region and Europe as well as the Planet these processes and projects hope to contribute to promoting and developing intercultural and trans-border communication and cooperation with the intention to contribute to coexistence, cooperation, stability and peace at all levels. As the possible regional formal and institutional framework that shall include all countries the creation of the Peace Region Alps-Adriatic-Danube is proposed that shall transform the region that has experienced conflicts and traumatic past. The permanent processes of open inclusive public dialogue should include all relevant and interested individual and collective actors that express their interest and willingness to participate. As such, it should provide formal and actual (pre)conditions for their inclusion and participation in order to address and democratically discuss all socially, culturally and political relevant topics regarding past, present and future. Attention is paid to the applicability of the concept of open inclusive public dialogue for establishing a common ground for future coexistence, cooperation, stability and peace by elaborating and developing strategies for sustainable green development. In this context, the concept can be used in developing and promoting different forms of autonomy, including the diverse concepts of territorial and non-territorial minority and personal autonomy/autonomies.

Key words: open inclusive public dialogue, minority and personal autonomies, inclusion, integration, participation

TEORIJSKI I KONTEKSTUALNI PROBLEMI MANJINSKE POLITIKE

Tibor Pap

Doctoral School of Earth Sciences of the University of Pécs
tibor.pap@gmail.com

Središta mojih istraživanja su manjinske institucije u Srbiji. Moj prvobitni cilj je izraditi teoriju manjinske politike u okviru teorije politike.

U vezi manjinske politike smatram važnim naglašavati, da teorijsko znanje o ovoj oblasti još nije zadovoljavajuće: radi se na otkrivanju društvenog položaja manjina, ali za izvor koji određuje nepovoljan i nejednak položaj manjina, trebalo bi imenovati samu politiku. Da li se radi samo o lošoj – ne demokratskoj – politici?

Dok u privrednim mehanizmima nenamerne, ali negativne posledice se priznaju, i za njihovo ublažavanje koristi se socijalna politika, dotle ne pretpostavljaju povezanost između položaja manjina i odlučivanja većine.

U interesu toga pokazuje se potreba za razrađenom manjinskom teorijom, u čijem svetlu bi se iscrtili korišćeni izvori i rezultati na ciljanim područjima. I ja imam za cilj skicirati takvu sliku:

Polazim od toga, da je manjinska pozicija je derivat većinskog „prirodnog” odlučivanja – tj. i dobra politika rezultira nejednakosti –, onda tako nastali zadaci manjinske politike spadaju u oblast većinske država (manjinska „socijalna politika”), dok delove koji se tiču nacionalne povezanosti, (pod etiketom politika identiteta) imenujem oblašću nacionalne politike.

Usko povezane dimenzije polity, politics, policy pojavljuju se i ovde: 1.) polity znači institucije manjinske/nacionalne politike. 2.) politics znači ukupnost izjašnjavanja svih partija koje manjinsko/nacionalna politika tangira. 3.) policy beleži pre-duzimane stručno-političke radnje koje se tiču manjinske politike. Važno je istaći da se današnje vreme već čini prirodnim to, da u formiranju položaja nacionalnih manjina ne igraju ulogu samo manjinski/većinski učesnici, nego i međunarodni učesnici (organizacije iz 3. zemalja i takozvane supranacionalni delatnika). A i učestvovanje pojedinih matičnih zemalja (na osnovu bilateralnih sporazuma) isto su važan faktor u dnevnom toku manjinske politike.

Ovde bih želeo sve to da Vam predstavim preko jedne specifične institucije, a to je nacionalni savet. Njega bi okarakterisao sa izrazom: “vanoblasni”. Sa predstavljanjem ove organizacije želeo bih da pojasnim manjinskopolitičke odnose. Pojedine institucije nisu rezultati takozvanog manjinskopolitičkog planiranja, nego su rezultati trenutne političke situacije (ostvarivanje interesa - ustupci i/ili ucene nastale kao kompromisi politiziranja).

Uspeh manjinske politike u velikoj meri zavisi od toga da na prostorima za podršku uolikoj meri je partner većinska država: Koči li formiranje neophodnih institucija za realizaciju politike podrške. Ima li svoj manjinski institucionalni sistem, i ako ga ima koliko je taj samostalan. Ima li, da bi se omogućilo ciljno ostvarivanje podrške,

stručni ljudski faktor – tim stručnjaka koji bi sročio ciljeve, radio na dodeli sredstava, obradi faze podržanih programa (oglašavati/podeliti resurse, kontrolisati učinke).

Stvaranje srpskog modela (nacionalni saveti) može biti konstruktivno i elemenat koji će doprineti napredovanju u pregovorima sa EU. Bitno je da se formuliše i na normativnoj osnovi ali i uzimajući u obzir lokalne specifičnosti.

**КУЛТУРНА АУТОНОМИЈА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА:
ТЕОРИЈСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ И ПРАКТИЧНИ ИЗАЗОВИ**

Јелена Лончар, Никола Бељинац

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

loncar.jelena@gmail.com

nikola_beljinac@yahoo.co.uk

Релативно мало академских радова се бави културном аутономијом националних мањина. Већина се фокусира на територијалну аутономију (федерализам, консоцијације). Ипак, културна аутономија има своје предности у односу на територијалну аутономију, пре свега јер раздваја националност од територије. Тиме се спречава доминација већине унутар мањинских заједница и омогућава да одлуке мањинских институција важе само за оне који се идентификују са групом. Поред тога, не-територијална аутономија се често схвата и као решење које омогућује акомодацију мањинских захтева без отварања врата потенцијалној сецесији. Постојећа литература сугерише да је културна аутономија погодна за етничке групе које нису територијално груписане или које нису довољно бројне да би тежиле територијалној аутономији. С друге стране, поставља се питање могу ли се бројније и територијално концентрисане мањине задовољити културном аутономијом. Једна од битних критика је да институционализација етно-културних подела, која је садржана у институту културне аутономије, оснажује идентитете и учвршћује културне и етничке расцепе. Циљ овог рада је да допринесе расправи о значају и улози културне аутономије кроз анализу функционисања националних савета националних мањина у Србији. Србија је посебно погодна као студија случаја због етничке разноврсности и комбинације утицајнијих територијално груписаних мањина (Мађари) и територијално негруписаних мањина (Роми). Посебно ме интересује да ли се културна аутономија у Србији показала као модел који гарантује поштовање индивидуалних права припадника националних мањина и који омогућује боље међу-етничке односе.

MACEDONIA BETWEEN ETHNIC DEMOCRACY AND "ONE SOCIETY FOR ALL"

Rubin Zemon

Euro-Balkan Institute for Social Sciences and Humanities Research, Skopje
zemon.rubin@gmail.com

Former Council of Europe Commissioner for Human Rights Nils Muižnieks, during his visit to the Republic of Macedonia in February 2018, concluded at a press conference that Macedonia remains a deeply divided society and that the authorities have no plan to overcome this, as well as with the Framework Agreement. Changes such as equitable representation of communities, decentralization and use of languages have been made, but integration has not been achieved.

In the field of education, despite the implementation of several projects supported by the international community regarding the development of integrated education, the results have been insignificant and have not produced sustainable development of objectives after project funding has been completed. In this area, a more strategic and coordinated approach of more stakeholders (students, parents, teachers, local government) is needed to more successfully tackle the phenomenon of intolerance among students, especially in high school youth. To date, most education policies have focused on the right to education in the mother tongue of members of communities, but to a limited extent in some areas, and no attention has been paid to building intercultural contacts, educational and non-educational content to promote diversity, tolerance and intercultural communication.

In the field of culture, emphasis is given to the affirmation and support of ethnocentric projects. It is necessary to build the human and functional capacities of this Office. In addition, the Strategy for Culture of the Republic of Macedonia should improve the approach to protecting and affirming the culture of all communities, but also to start practicing inter-cultural projects, at the expense of reducing ethnocentrism.

The situation is similar with the media and the public service. The number of programs offering intercultural tolerance is almost negligible. The ethnocentrism of the communities named in the Preamble of the Constitution dominates all public service programs. Interculturalism is unmistakably affirmed in prime time on MRT's First Channel or on Macedonian Radio.

Hate speech on social media is ever more prevalent, without a clear strategy and policy of state bodies on how to deal with this bad phenomenon, which produces ethnic or inter-cultural intolerance.

In local self-government units, where intercultural tolerance policies are to be felt and developed most, initiatives, activities or projects for the development of intercultural cooperation are rarely or not undertaken at all.

Macedonia as a divided society has been for two and a half decades. In order to find a way out of multiethnic nodes, all the forces in society must start looking for what links. Cross-border mergers must be sought, which will need to be mirrored

and reflected in the public sphere. The “battle” will need to be directed towards a more equitable distribution of resources, in the development of a democratic society, towards building a society as opposed to a “divided” one, and investing in intercultural dialogue and tolerance, not “differences”. Absolute ethnic differences lead citizens to an unequal position in the country. Multiculturalism must not be equated with ethnic democracy, nor with a model of selective justice. Ethnic democracy is exclusive, discriminatory.

**МАЊИНСКА САМОУПРАВА У ЦРНОЈ ГОРИ —
МОГУЋНОСТИ И ИЗАЗОВИ**

Данијела Вуковић-Ћаласан

Факултет политичких наука, Универзитет Црне Горе, Подгорица
danijelacalasan@gmail.com

Један од најважнијих стубова политике мултикултурализма према мањинским етнокултурним заједницама у Црној Гори јесу национални савјети. Закон о мањинским правима и слободама предвиђа да мањински народ и друга мањинска национална заједница могу основати савјет ради унапрјеђења њиховог положаја у смислу очувања идентитетских специфичности и квалитетнијег уживања гарантованих права и слобода. Начин бирања чланова савјета, њихов састав, период на који се бирају као и надлежности савјета, регулисани су Законом о мањинским правима и слободама из 2006. године али и Законима о измјенама и допунама Закона о мањинским правима и слободама из 2007, 2011. и 2017. године. До сада је формирано шест националних савјета: Бошњачко вијеће у Црној Гори, Савез муслимана Црне Горе, Српски национални савјет, Ромски национални савјет, Албански национални савјет и Хрватско национално вијеће. Надлежности националних савјета, њихов досадашњи учинак и изазови са којима се суочавају у правно-институционалном и политичком оквиру црногорског друштва, биће предмет наше анализе.

MANJINSKA SAMOUPRAVA I KULTURNA AUTONOMIJA —
PRIMER SLOVENIJE

Miran Komac

Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana
miran.komac@inv.si

Pojmovi *manjinske samouprave* i *kulture autonomije*, koji se nalaze u naslovu rada, otvaraju mnoga pitanja.

Kako tumačiti *manjinsku samoupravu*? Da li je manjinska samouprava sinonim za autonomno i nezavisno odlučivanje pripadnika nacionalnih manjina o njihovoj sudbini?

Drugo, da li je manjinska samouprava sinonim za temeljne (središnje) reprezentativne organizacije nacionalnih manjina u Sloveniji, koja se nazivaju *Samoupravne nacionalne zajednice*?

Treće, da li je manjinska samouprava samo skup *politički participativnih tehnikalija* koje omogućavaju pripadnicima manjina da izaberu legitimno zastupništvo nacionalnih manjina?

Ako polazimo od stajališta, da je manjinska samouprava skup političkih tehnikalija, dakle, da je manjinska samouprava tehnika, šta je onda suština? Odgovor bi mogao da bude, suština manjinske samouprave jeste nastojanje da se sačuvaju elementi identiteta nacionalnih manjina, među kojima kultura ima središnje mesto. I odmah pojavljuje se naredno pitanje, kako *opredeliti kulturu*?

Još jedan pojam trebamo pomenuti: *(kulturna) autonomija*. Pojam autonomije u slovenačkom vokabularu zaštite nacionalnih manjina, ne postoji. Suštinu (kulture) autonomije treba izvući iz postojećeg sistema manjinskih prava.

U referatu analiziramo ulogu, status i položaj Samoupravnih nacionalnih zajednica u stvaranju (kulture) autonomije nacionalnih manjina.

ISKUSTVA I PERSPEKTIVE POLITIČKOG PREDSTAVLJANJA NACIONALNIH MANJINA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Siniša Tatalović

Fakultet političkih znanosti, Zagreb
sinisa.tatalovic@fpzg.hr

Političko predstavljanje nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj važan je dio hrvatskog političkog poretka. Isključivanje pripadnika nacionalnih manjina iz procesa odlučivanja na svim razinama vlasti, početkom 90-tih godina prošlog stoljeća, negativno je utjecalo na razvoj demokratskih procesa. Na to su negativno utjecale i ratne okolnosti koje su posebno bile nepovoljne za pojedine nacionalne manjine, posebno one, kao što je srpska, koje su živjele na ratom zahvaćenim područjima. Potreba političkog zastupanja interesa nacionalnih manjina prepoznata je od međunarodne zajednice koja je pomogla da Republika Hrvatska oblikuje sadašnji model političkog predstavljanja nacionalnih manjina na svim razinama vlasti. Nakon početnih problema u ostvarivanju prava nacionalnih manjina, Republika Hrvatska je kontinuirano napredovala implementirajući u praksi sve veći broj prava nacionalnih manjina. Iako ovaj proces traje više od dva desetljeća, te unatoč tome što je Republika Hrvatska članica Europske unije, on nije završen. Još uvijek su neka pitanja otvorena, kao što je na primjer, službena upotreba jezika i pisma nacionalnih manjina ili socijalna uključenost pojedinih nacionalnih manjina. I medijska percepcija nacionalnih manjina nije na očekivanoj razini. Zastupljenost nacionalnih manjina na svim razinama vlasti, uključujući i državnu razinu, pozitivno utječe na ostvarivanje prava nacionalnih manjina i time pomaže u demokratizaciji i stabilizaciji hrvatskog društva. Osiguravanjem zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u predstavničkim tijelima, posebno na državnoj razini, jača položaj nacionalnih manjina u društvu. To omogućava da se o problemima nacionalnih manjina raspravlja na najvišoj državnoj razini te da postoji mogućnost pronalaženja najboljih rješenja. Ukupno gledajući, institut manjinskog zastupništva na svim razinama vlasti u Republici Hrvatskoj imao je pozitivnu ulogu u post konfliktnoj rekonstrukciji društva te integraciji nacionalnih manjina u političku zajednicu uz očuvanje manjinskih identiteta.

Ključne riječi: Nacionalne manjine, političko predstavljanje, Republika Hrvatska

**REGULIRANJE IZBORA VIJEĆA I PREDSTAVNIKA NACIONALNIH MANJINA
U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Antonija Petričušić

Pravni fakultet, Zagreb
antonija.petricusic@pravo.hr

Usvajanjem Zakona o izboru vijeća i predstavnika nacionalnih manjina u ožujku 2019. godine normirana je procedura izbora članova vijeća nacionalnih manjina i predstavnika nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave. Institucija vijeća i predstavnika predstavlja, uz političke predstavnike manjina u predstavničkim tijelima općina, gradova i županija te u izvršnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, model političke participacije nacionalnih manjina na lokalnoj i regionalnoj razini vlasti. Vijeća i predstavnici trebali bi osigurati da se interesi i potrebe pripadnika nacionalnih manjina uzimaju u obzir prilikom donošenja općih akata i prilikom kreiranja odluka jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave kojima se uređuju pitanja od značaja za nacionalnu manjinu. U ovom članku navode se nadležnost vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, potom se opisuje procedura provođenja izbora za članove vijeća i predstavnika nacionalnih manjina u jedinicama lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave, analiziraju se prava i dužnosti članova vijeća i predstavnika nacionalnih manjina te se propituje može li novi zakonski tekst doprinijeti povećanju odaziva birača na izborima za članove vijeća i predstavnika nacionalne manjine. U pripremi ovoga članka korištena je metoda analize postojećih pravnih izvora i drugih sekundarnih izvora (studija i izvješća o ostvarivanju prava nacionalnih manjina, posebice o participaciji vijeća nacionalnih manjina u poslovima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave).

Ključne riječi: vijeća nacionalnih manjina, izbori za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina, politička participacija nacionalnih manjina u jedinicama lokalne i regionalne samouprave, konzultativna tijela

**ИСКУСТВА И ДИЛЕМЕ КУЛТУРНЕ АУТОНОМИЈЕ
СРБА У МАЂАРСКОЈ (2003–2019)**

Пера Ластих

Српски институт, Будимпешта
pero.lasztity@gmail.com

У раду/излагању се износе успеси и проблеми у изграђивању културне аутономије српске националне мањине у Мађарској за последњих петнаестак година. Полазећи од дефинисаних критеријума аутономије анализира се у светлу промене правне регулативе колико је унапређена културна аутономија српске мањине, односно који су се проблеми током тог процеса јавили и како би се они могли превазићи. У склопу анализе разматраће се најважније одредбе измене мањинског закона из 2005, новог мањинског/народносног закона из 2011, новог устава/фундаменталног закона Мађарске из 2011, као и новог закона о избору посланика мађарског парламента из 2011. године. Као главни резултат изграђивања културне аутономије приказаћемо процес оснивања и преузимања образовних и културних установа од стране Самоуправе Срба у Мађарској. У раду се износи оцена да је цена овог процеса „подржављење“ мањинског самоуправног система што потенцијално може да убрза асимилацију којој су мањинске заједнице изложене. Такође се анализира из аспекта изборних правила колико је систем мањинских самоуправа као носилац културне аутономије оспособљен да на савремени демократски и тако оптималан и ефикасан начин управља културном аутономијом. Као главне иновације у изборном систему се истичу: обавезна регистрација бирача, директан избор чланова скупштине централне самоуправе путем изборног такмичења мањинских друштвених организација, увођење институције портпарола мањине у мађарском парламенту кога делегира централна самоуправа. Као посебан проблем читавог система истиче се недостатак слободе мањинске штампе и медија, односно штампе и медија који би имали гарантовану функцију јавног сервиса. На крају, разматрају се могуће корекције «правних прописа које би допринеле превазилажењу уочених проблема уз нужну промену политичке праксе актера јавног живота.

Кључне речи: културна аутономија, самоуправа, националне мањине, Мађарска, Срби у Мађарској, изборни систем

УТИЦАЈ НАЦИОНАЛНИХ САВЕТА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА НА ФУНКЦИОНИСАЊЕ КУЛТУРНЕ АУТОНОМИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Ксенија Марковић, Зоран Лутовац

Институт друштвених наука, Београд

ksenija.markovic86@gmail.com

zoran.lutovac@gmail.com

У овом раду се полази од претпоставке да се у Републици Србији примењује нетериторијални модел аутономије (НТА) и да институција националних савета националних мањина представља саветодавно тело мањинске самоуправе у области културне аутономије. Рад ће састојати из два дела. У првом делу ће се приказати теоријски концепт НТА као модела који своју примену налази најчешће у посткомунистичким земљама. Други део рада ће бити посвећен емпиријском истраживању са намером да се одговори на истраживачко питање: Какав је стварни утицај националних савета националних мањина на функционисање културне аутономије у Републици Србији? Као студија случаја ће се узети мађарска национална мањина, односно утицај Националног савета мађарске националне мањине на функционисање културне аутономије у Србији. Аутори су одабрали баш овај национални савет, јер је мађарска национална мањина најбројнија, најорганизованија, политички активна и са јаким политичким утицајем који црпи из своје бројности и јаке подршке државе матице. Узимајући у обзир све наведено јасно је да је то етничка заједница која располаже највећим капацитетима и ресурсима да законом прописане надлежности и спроведе, што није случај са мање бројним и мање утицајним мањинама.

Истраживање у овом раду ће имати две фазе. У првој фази аутори ће настојати да утврде објективне критеријуме како би се измерио утицај националних савета, као тела НТА, на функционисање културне аутономије у Републици Србији и то на основу анализе законом дефинисаних надлежности и активности током протекла два мандата националних савета и то у области: образовања, културе, информисања и службене употребе језика и писма. У другој фази истраживања урадиће се интервјуи са доносиоцима одлука како би се испитале три свари: прво, налази истраживања добијени у првој фази; друго, перцепција доносиоца одлука о утицају националних савета на функционисање културне аутономије; треће, постоји ли потреба да се дефинишу области које су од посебног интереса за националне мањине у којима би национални савети требало да имају могућност самосталног доношења одлука.

Кључне речи: нетериторијална аутономија (НТА), културна аутономија, мањинска самоуправа, национални савети националних мањина, мађарска национална мањина

**УТИЦАЈ НАЦИОНАЛНОГ САВЕТА НА ОБРАЗОВАЊЕ
И ДРУШТВЕНУ ИНТЕГРАЦИЈУ**

Каролина Лендак-Кабок

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
karolina.lendak@uns.ac.rs

Циља рада је да кроз три примера прикаже образовну политику Националног савета мађарске националне мањине (НСМНМ) и то из перспективе (1) родитеља са малолетном децом, (2) матураната и студената који треба да се одлуче за образовање на нематерњем језику и (3) представника цивилног сектора који се баве истраживањима везаним за мађарску националну заједницу. Истраживање има за циљ да измери успешност образовног програма НСМНМ, да предложи додатна решења за очување идентитета припадника мађарске националне заједнице и друштвене интеграције припадника поменуте мањине како би постали равноправни чланови друштва у којем живе. У раду ће се анализирати образовна стратегија и постојећи програми подршке НСМНМ-а за предшколце, основце и студенте који имају за циљ да поспешују образовни систем на мањинском језику, Алтернативни извештај Повеље о регионалним или мањинским језицима из 2010. године, те секундарни подаци који указују на број студената мађарске националне мањине на Универзитету у Новом Саду. У раду ће се приказати и квантитативних подаци из 2014. и 2015. године, 1951. упитника попуњеног од стране матураната мађарске националности о нивоу знања језика већине и квалитативних података, те 40 интервјуа прикупљених 2015. године, са студентима и професорима на Универзитету у Новом Саду. Метод анализе података је: критичко читање, статистичка обрада података и наративна анализа. Резултати показују, да се упркос напорима НСМНМ број родитеља који своју децу уписују на мањинском језику у предшколску установу и школу смањује, те се ово смањење може пратити и кроз смањење броја ученика првог разреда, приказаног у подацима образовне стратегије НСМНМ-а. Смањење броја ученика се делом може објаснити мешовитим браковима у којима се родитељи ретко одлучују да упишу дете на мањинском језику, неповерењем родитеља према разредима са малим бројем ученика али и са двојним држављанством које омогућује лакшу емиграцију. НСМНМ својим програмом консултације са родитељима као и финансијском подршком не може да допре до свих припадника циљне групе. Када је реч о матурантима и студентима мађарске националности квантитативни подаци показују да 32% матураната нема задовољавајуће знање језика већине које би омогућило студирање на језику већине, док се квалитативним истраживањем такође потврдило да се студенти/киње суочавају са језичком баријером на почетку студија, те недовољно знање језика их ставља у неравноправан положај, утиче на успех и дужину студија. Курс језика за брцуоше организован од стране НСМНМ-а не може да их у довољној мери припреми за студирање на језику већине, те се овом проблему мора поступити структурално у школству. Стипендирање студената од стране НСМНМ-а даје позитиван подстрек за студенте. Надаље, резултати

показују да је неопходна консултација са релевантним цивилним сектором из области високог образовања, која тренутно изостаје од стране НСМНМ-а, како би исти могао да донесе стратегије на основу резултата научних истраживања. У раду ће се предложити мере које би могле утицати на ефикаснији рад НСМНМ-а, што би на првом месту значило оснивање Института за мањинска истраживања који би одradio неопходна мерења релевантна за мањинску заједницу, односно који би предложио образовни модел који би се темељио на интеркултуралности.

Кључне речи: образовна политика, мађарска национална мањина, стратегије, Национални савет мађарске националне мањине, језичка баријера, интеркултуралност

**ВЕЗЕ МАЊИНСКИХ САМОУПРАВА
И ПОЛИТИЧКОГ ОРГАНИЗОВАЊА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА**

Александра Јерков

Факултет за европске правно-политичке студије, Нови Сад
aleksjerkov@gmail.com

Према правним актима Републике Србије, национални савети националних мањина представљају националне мањине у области културне аутономије и, као вид самоорганизовања мањинских заједница, обезбеђују и институционализују учешће у процесу одлучивања и управљања о свим питањима у овим областима. Начини, форма, модалитети, процедуре и степен њиховог учешћа у процесима одлучивања и управљања законима нису ближе дефинисани, а у пракси изазивају бројне проблеме, недоумице и, неретко, сукобе између националних савета и доносиоца одлука. Исто тако, Законом о националним саветима националних мањина дефинисан је и њихов однос са политичким странкама које су регистроване као политичке странке националних мањина, како у процесу кандидовања и предлагања листа, тако и у каснијем учешћу у органима управљања националним саветима. И ове одредбе се чине доста начелним и нејасним, а пракса је показала да политичке странке, међу њима и политичке странке националних мањина, али не само оне, имају пресудан утицај на све аспекте избора, управљања и свакодневног функционисања националних савета. Познато је и у јавном и медијском дискурсу се често може чути да политичке странке националне савете посматрају попут каквог партијског плена, а нејасне законске одредбе им ово омогућавају. Ово, као последицу, има и снажну повезаност појединих националних савета са одређеним политичким странкама, често уз јавно и опште знање који национални савет припада којој политичкој странци и праксу да само национални савети оних мањина које имају јаке и добро организоване политичке странке или национални савети чији функционери припадају утицајним политичким странкама успевају да своје интересе артикулишу и остваре на местима одлучивања, док се формална процедура, управо због бројних нејасноћа и неодређености показала неефикасном. Ово, надаље, отвара питање ефикасности оваквог организовања мањинских самоуправа, пре свега јер националне мањине међу собом доводи у неравноправан положај, будући да њихова могућност да њихови национални савети утичу на процес доношења одлука зависи од тога да ли су и у којој мери повезани са политичким странкама, али и због оцена које се често могу чути да политичке странке у процесу кандидовања предност дају онима који ће поштовати страначку дисциплину, а не онима који се баве мањинским питањима. Очигледно је да мора доћи до измена законодавног оквира које би омогућиле јасне процедуре по којима ће национални савети националних мањина недвосмислено, обавезно и сваки пут бити укључени у процес доношења одлука и укидање праксе да њихово учешће и утицај на одлуке зависи искључиво од веза које имају са формалним политичким странкама, било да се ради о странкама националних мањина или странкама

које нису тако регистроване. Даље, неопходно је успоставити механизме који ће онемогућити формалне и неформалне утицаје политичких странака на избор, функционисање и организовање рада националних савета националних мањина. Ово се може урадити успостављањем јасних процедура, увођењем недвосмислених и прецизних законских одредаба и механизма за надзор над спровођењем закона, како у текстовима закона, тако и у подзаконским актима.

Кључне речи: национални савети националних мањина, политичке странке, процес одлучивања, законодавни оквир

КАКАВ ЈЕ СТВАРАН УТИЦАЈ МАЊИНСКЕ САМОУПРАВЕ (ОДЛУЧИВАЊЕ) НА ФУНКЦИОНИСАЊЕ КУЛТУРНЕ АУТОНОМИЈЕ?

Петар Антић

Немачка организација за међународну сарадњу (GIZ), Београд
petar.antic@giz.de

Право мањина на културну аутономију није утврђено као обавеза међународним правом. Постоје потези у том правцу у појединим европским инструментима али без обавезивања или наметања овог права. Са друге стране право националних мањина на културну аутономију дефинисано је Уставом Србије, чланом 75, који дефинише право националних мањина да ради остварења права на самоуправу у култури, образовању, обавештавању и службеној употреби језика и писма, могу изабрати своје националне савете. У складу са Уставом донет је Закон о националним саветима који је имао за задатак да ближе уреди право на мањинску самоуправу. Међутим након његовог доношења, део стручне и политичке јавности у Србији изнео је различите критике на његов рачун. Посебно су оспораване превелике надлежности националних савета у односу на јавне установе у области образовања и обавештавања, као и систем непосредног избора савета на основу посебних бирачких спискова припадника националних мањина. Под утицајем одлуке Уставног суда Србије из 2014. године којим је оспорено 10 чланова овог Закона, 20. јуна, 2018. године усвојене су измене и допуне Закона о националним саветима националних мањина. Нове измене имале су за циљ јасније дефинисање њихових овлашћења, смањење прекомерне политизације и транспарентнији рад националних савета. *Међутим*, по мишљењу појединих представника националних мањина, нова законска решења се и даље не баве кључним питањима и недовољно прецизирају статус националних савета, што оставља простор за правне и друге недоумице. Изменама закона Национални савети националних мањина нису ни удружења грађана, а ни институције, односно државни органи, а од тог питања зависи много тога, од њиховог финансирања, практичног свакодневног функционисања до компетенција.

Успостављањем механизма мањинске самоуправе путем националних савета националних мањина (у даљем тексту: националних савета) и организација њихових избора, било да су непосредни или путем електорске скупштине, појачана су очекивања припадника националних мањина да њихови изабрани представници заиста утичу (одлучују) о питањима који се тичу њиховог идентитета. Међутим у пракси поставља се питање да ли и колико релевантни прописи дају могућност аутономије у доношењу одлука, односно самоуправе у култури, образовању, обавештавању и службеној употреби језика и писма.

Да би се одговорило какав је стваран утицај мањинске самоуправе (одлучивање) на функционисање културне аутономије у Србији, овај рад ће се бавити анализом међународних стандарда и права на мањинску самоуправу, анализом домаћих прописа и мандата Националних савета у Србији, анализом легитимитета националних савета и механизма који треба да га обезбеде, као и да

ли сви национални савети имају подједнако ресурса и капацитета за остваривање сопственог мандата.

Кључне речи: Право на мањинску самоуправу, мандат националних савета, ограничење мањинских права

**(НЕ)ЗАИНТЕРЕСОВАНOST МЕДИЈА ЗА ИЗБОРЕ ЗА ЧЛАНОВЕ
НАЦИОНАЛНИХ САВЕТА МАЊИНА У СРБИЈИ**

Дубравка Валић-Недељковић

Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду
dnvalic@gmail.com

Избори за чланове националних савета националних мањина у Србији 2018. поново су указали на то да нити медији на језицима мањина, нити они на већинском језику поклањају дужну пажњу предизборној кампањи. Дискурсне стратегије искључивања доминирају у предизборном извештавању те се тако може сматрати, са појединачним изузецима, да мањинске заједнице, барем када су медији у питању, нису добиле довољно квалитетних информација о кандидатима и кандидаткињама, те њиховим плановима, програмима и идејама за изборе оних који ће се залагати као чланови савета за боље образовање и медије на језику мањине, али и очување културног наслеђа и матерњег језика. Дакле о најзначајнијим питањима за сваког од укупно око 800.000 припадника мањинских заједница у Србији.

Мониторинг је рађен на пет (5) штампаних медија на језику мањина (Мађар со, Хрватска ријеч, Хлас људу, Либертатеа, Руске слово), као и информативни програм оба јавна сервиса, као медија који би требало да имају већи степен сензибилности према питањима мањина с обзиром на то да су основани од грађана, финансирани од грађана и морају да раде у јавном интересу свих група које чине једно друштво.

Примењена је метода критичке анализе дискурса, а основна техника је била квантитативно-квалитативна анализа садржаја. Мониторинг је спровео вишејезички истраживачки тим Новосадске новинарске школе од 8. октобра 2018. до 4. новембра (изборни дан) 2018., дакле у периоду најдинамичније кампање последњег месеца пред изборе.

Кључне речи: националне мањине, медији, предизборна кампања, дискурсне стратегије, мониторинг

ОБРАДА ПОДАТАКА О НАЦИОНАЛНОЈ ПРИПАДНОСТИ И ПРАЋЕЊЕ ОСТВАРИВАЊА МАЊИНСКИХ ПРАВА У СРБИЈИ

Љубица Ђорђевић

Европски центар за мањинска питања (ЕСМІ), Фленсбург, Немачка
djordjevic@ecmi.de

Изменама Закона о заштити права и слобода националних мањина из 2018, у овај закон унете су две значајне одредбе у вези са обрадом податка о националној припадности. Одредба чл. 5. ст. 3. сада прописује да припадници националних мањина имају право да се подаци о њиховој националној припадности уписују у службене евиденције и збирке података о личности. Закон даље регулише (чл. 5. ст. 4.) да се податак о националној припадности може користити само у сврху за коју је прикупљен и у складу са правилима Закона о заштити података о личности. Изменама из 2018. интересантна одредба је унета и у Закон о матичним књигама, који сада у чл. 45а прописује упис податка о националној припадности у матичну књигу рођених. Овом новином проширен је круг ситуација у вези са којима се обрађује податак о националној припадности: попис становништва, посебни бирачки списак, матична књига рођених, кадровске евиденције на сва три нивоа власти, школске евиденције и сл. Имајући све ово у виду, рад се најпре бави утврђивањем случајева у којима се у Србији прикупљају подаци о националној припадности: ко и како прикупља ове податке, како се подаци даље обрађују и каква заштита је обезбеђена. Са овим у вези, рад се осврће и на два концептуална питања која су кључна за било које разматрање питања обраде података о националној припадности, самоидентификацију и заштиту посебних врста података о личности. У раду се даље испитује у којој мери прикупљени подаци доприносе не само праћењу положаја националних мањина у Србији, већ и развоју стратегија, политика и законских решења у области заштите националних мањина. Основна хипотеза је да није направљена јасна стратегија прикупљања података о националној припадности, као и да се прикупљени подаци даље не обрађују системски и недовољно се користе за евалуацију положаја националних мањина у Србији.

Кључне речи: национална припадност, самоидентификација, заштита података, Србија

